

Bulletinen

Årgång 58 Nr 1 2016
Moderna Museets Vänner

Liv

Som medlem i MMV får du:

Fri entré till alla utställningar

Moderna Museet i Stockholm och Malmö, ArkDes, Nationalmuseum, Gripsholms Slottssamling, Färgfabriken, Wanås Konst, samt i Oslo Astrup Fearnley Museet for Moderne Kunst och samtliga av Nasjonalmuseets museer.

Fritt tillträde till 26 specialvisningar

ateljébesök, konstnärssamtal, föreläsningar med mera i Tisdagsklubben på Moderna Museet Stockholm.

Vernissageinbjudningar

till MMVs exklusiva vernissager och Vännernas timme på Moderna Museet i Stockholm och Malmö.

Vårt medlemsmagasin *Bulletinen*

med artiklar, inbjudningar och förhandsinformation om utställningar och program. Utkommer med tre nr/år.

Inbjudningar till resor

med intendentur från Moderna Museet som ciceroner.

20% rabatt i Butiken

på aktuella utställningskataloger, 10% rabatt på konstböcker och allt annat i museets butiker i Stockholm och Malmö.

Rabatt på restauranger & caféer

10% rabatt hos Restaurangen & Kaffebaren på Moderna Museet i Stockholm, 10% rabatt hos Café Blom på ArkDes. 10% rabatt hos café Njutbar på Moderna Museet Malmö. Specialerbjudanden i samband med vernissager och Tisdagsklubben. Gäller ej alkohol och juicer.

Signerade och numrerade verk

Förtur att köpa MMVs editioner, signerade och numrerade verk av utställande konstnärer på Moderna Museet.

Vänskapspris på prenumerationer

Konstvärlden – 8 nr för 199 kr (ord. pris 459 kr).

Teckna en helårsprenumeration på *konstvärlden.se* Tidskriften *IOTAL* – 4 nr för 280 kr (ord. pris 360 kr).

Teckna prenumeration på *total.se* eller ring 08-612 10 49, ange rabattkoden MMV och ditt medlemsnummer.

Konstperspektiv – 4 nr för 175 kr (ord. pris 290 kr).

Teckna en helårsprenumeration på *konstperspektiv.nu*

Nyhetsbrev

Vi skickar nyhetsbrev ca två gånger i månaden med inbjudningar, erbjudanden och information. Om du vill ha våra nyhetsbrev men inte får dem beror det på att vi inte har din e-postadress eller har en felaktig e-postadress till dig. Uppdatera genom att skicka ett mail till mmv@modernamuseet.se.

Medlemsavgifter

När det är dags att förnya ditt medlemskap skickar vi ett erbjudande om det. Du kan även förnya det i museets entrékassa eller på vår webbplats.

1 år: 480 kr/medlem, 700 kr/par,

250 kr/medlem under 30 år

3 år: 1 300 kr/medlem, 1 900 kr/par.

Ständigt medlemskap: 9 600 kr/medlem, 14 000 kr/par. Medlemskap i Moderna Museets Vänner är en uppskattad present och du köper enkelt ditt gåvomedlemskap i entrékassan på Moderna Museet eller på vår webbplats: modernamuseet.se/mmvm.

Kontakta oss om du har frågor!

mmv@modernamuseet.se alt. 08-5202 3650.

Vårdarna i entrékassan på Moderna Museet hjälper dig gärna också med alla slags medlemsärenden.

Med reservation för att medlemsförmånerna kan ändras.

Vändonation i samlingen

Constantin Brancusi, *Den nyfödde II*, 1919–21

© Constantin Brancusi/Bildupphovsrätt 2016
Foto: Prallan Allsten/Moderna Museet

På Moderna Museet har vi blivit vana vid att se Constantin Brancusis *Den nyfödde II* presenteras på den stora sockel i gips som konstnären Björn Lövin gjorde till marmorskulpturen i samband med utställningen *Om det personliga: en miljö*, 1987. Lövin rekonstruerade sockeln efter gamla fotografier från Brancusis ateljé. Men verket har presenterats på många olika sätt genom tiderna. En gång i tiden tillhörde verket Svenska balettens skapare Rolf de Maré. Brancusi hade inte låtit någon sockel ingå när verkets såldes utan placerade det på golvet i de Marés hem i Paris. När det senare togs till de Marés våning i Stockholm fick den nyfödde vila i en grön plyschsoffa. I utställningen *Livet självt* kommer verket nu i vår att installeras på ett helt nytt sätt i tät dialog med konstnären Rachel Rose och hennes videoverk *Sitting Feeding Sleeping* från 2013.

Men ägget har också kommit att bli en symbol för Moderna Museets Vänner då föreningens märke formgavs av designbyrån BankerWessel 2014. Uppdraget var att förstärka vänföreningens kommunikation och få den att synas mer på museet. Ett märke skapar en fokuspunkt och har en mängd olika användningsområden. Utmaningen i projektet var att Moderna Museet redan hade en grafisk profil

att förhålla sig till. Märket måste smälta in i den befintliga profilen men samtidigt ha ett eget uttryck.

BankerWessel gjorde ett bokstavsmärke i Moderna Museets hustypsmodell MM Gridnik. För att få mer fokus på namnet lades det till ett neutralt element. Det mest

uppenbara var att göra en cirkel runt bokstäverna men formgivarna skissade vidare för att se om det skulle gå att ta det ett steg längre.

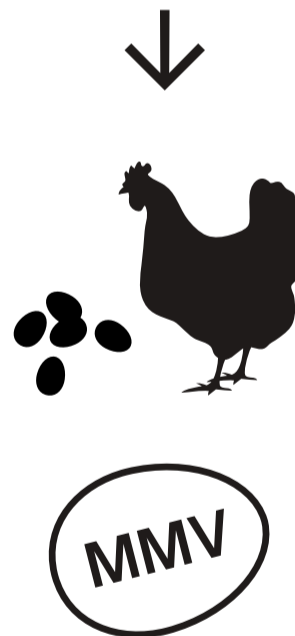
Ovalen och äggformen är neutrala former. I det här fallet speglade just äggformen vänföreningens historia. Moderna Museets Vänner bildades redan 1953, fem år innan Moderna Museet. Själva äggformen associerar till en tankelek om vad som kom först. Var det ägget eller hönan?

Flera konstnärer, såsom Salvador Dalí och Andy Warhol, har använt äggformen i sin konst. Men för Moderna Museet är Constantin Brancusis *Den nyfödde II* det självklara ägget framför alla andra. Detta fantastiska ägg utgör

också en av Moderna Museets Vänner mest betydande donationer till Moderna Museet. □

Ulf Eriksson

Ulf Eriksson är intendent vid Förmedling på Moderna Museet och redaktör för *Bulletinen*.

BONNIER

THE wineagency

- 2 Vändonation i samlingen
Ulf Eriksson
- 3 Kära Vänner!
Lena Josefsson
- 4 Göra, säga, leva.
– en trilogi på Moderna Museet
Daniel Birnbaum & Ann-Sofi Noring
- 6 Anna-Stina Malmborg
& Gunnar Höglund
De ger samlingen nytt liv
Daniel Birnbaum & Ulf Eriksson
- 8 Paul Klee på papper
Tora Hederus & Alison Norton
- 10 Livet självt
Jo Widoff & Daniel Birnbaum
- 15 Hur *fri* är *fri* entré?
- 16 Knock, Knock,
Is Anyone Home?
Joa Ljungberg
- 19 Christian Partos
Utställning för en kväll
Ulf Eriksson
- 20 Tisdagsklubben,
Vernissager & Program
- 22 Himmel
- 24 Vernissageinbjudningar

Bulletinen Årgång 58 Nr 1 2016

Ansvarig utgivare: Lena Josefsson
Redaktör: Ulf Eriksson
Biträdande redaktör: Anna Hegnell
Grafisk form: BankerWessel

Särskilt tack till Moderna Museet/Bildbyrån

För insänt material ansvaras ej
© Respektive upphovsman

Moderna Museets Vänner
Anna Hegnell
Box 163 82, 103 27 Stockholm
Tel 08-5202 3650
Plusgiro: 15 30 65-8
mmv@modernamuseet.se
modernamuseet.se/mmv

ISSN 1402-8875

På omslaget:
Katja Novitskova, *Approximation III*, 2013
© Katja Novitskova
Courtesy Kraupa-Tuskany Zeidler, Berlin

Moderna Museets
Vänner

MODERNA MUSEET

Lena Josefsson, ordförande i Moderna Museets Vänner.
Foto: Moderna Museet/Prallan Allsten

Kära Vänner!

En av de kulturpolitiska reformer regeringen lovade att genomföra efter förra valet var fri entré till Moderna Museet och några andra statliga museer. Fram tills alldeles nyligen har vi inte vetat hur reformen skulle genomföras eller när den skulle träda i kraft. Men nu vet vi äntligen att det från och med den 19 januari är gratis att besöka museets samling men att det fortfarande blir en avgift för många tillfälliga utställningar. Till exempel kommer sommarens stora utställning med Yayoi Kusama att kosta 150 kronor.

Det känns spännande med fri entré till museets fantastiska samling. Förhoppningsvis kommer det många fler och nya besökare till museet. Jag hoppas att det då blir ännu fler som känner sig nyfikna och gärna vill engagera sig mer i konsten. Ett av de bästa sätten att komma närmare konsten och museet är att bli medlem i Moderna Museets Vänner.

Vännernas betydelse för museet kan inte nog betonas. Inte minst när det gäller uppbyggnaden av samlingen. Moderna Museet har idag en samling i världsklass vilket inte alls är en självklarhet för ett konstmuseum i ett litet land som Sverige. Genom åren har vänföreningen köpt in och varit med om att bidra till många betydande verk i samlingen. Jag vill här passa på att tacka varje medlem och understryka hur viktigt ditt medlemskap har varit och kommer att vara i framtiden. Ur kretsen av vänner har också en hel del enskilda personer donerat verk eller medel till inköp av ”önske-verk”. Bland dessa medlemmar finns en del helt enastående insatser som Anna-Stina Malmborg-Höglunds och Gunnar Höglunds. Läs om deras fantastiska berättelse och donation här i Bulletinen.

Temat för både det här numret och våren i stort på Moderna Museet är liv. Den stora utställningen i vår heter *Livet självt*. Det är en gruppställning med ett fyrtiotal konstnärer som curatorerna Jo Widoff, Daniel Birnbaum och Carsten Höller alla hoppas skall ge oss fler ledtrådar till svaret på den eviga frågan om vad själva livet egentligen är.

Med utställningen *Livet självt* avslutas också en trilogi på Moderna Museet i Stockholm som försöker inringa människans sätt att existera i världen: göra, säga, leva. Om detta skriver Daniel Birnbaum och Ann-Sofi Noring i sin senaste krönika för Bulletinen.

Människans sätt att existera har också varit i fokus under en längre tid i Moderna Museet Malmös utställningsserie *THE NEW HUMAN*. Nu är det dags för den avslutande delen *Knock, Knock, Is Anyone Home?* att inta ta den stora turbinhallen på museet i Malmö. Joa Ljungberg skriver om människan och hennes existens i en föränderlig tid och värld.

Det var också i en förändringens tid konstnärerna Paul Klee och Ivan Aguéli verkade för hundra år sedan. Då var stora delar av det konstnärliga avantgardet besatt av tekniska framsteg, rörelse och hastighet, men de båda konstnärerna Klee och Aguéli föreföll att arbeta med ett helt annat tempo i sin konst, nästan som om det vore ett slags motståndshandlingar. I samband med utställningen *Klee/Aguéli* har museets papperskonservatorer Tora Hederus och Alison Norton arbetat tillsammans med curator Fredrik Liew för att presentera Klees verk på papper närmare konstnärrens intentioner. Det är alltid spännande att få en inblick i museets verksamhet bakom kulisserna.

Inte bakom kulisserna men väl i ett scenrum ägde utställningen med 2015 års Skulpturpristagare, Christian Partos, rum. För en kväll blev museets auditorium ett förtrollat utställningsrum. Du kan se fotodokumentation av utställning här i Bulletinen men du kan även se den filmade dokumentationen fylld av ljus och rörelse på vår hemsida.

Vi går en spännande vår till mötes på Moderna Museet och jag hoppas att vi är många vänner som ses i salarna. Leve livet, konsten och vänskapen. □

Lena Josefsson

Lena Josefsson är ordförande för Moderna Museets Vänner.

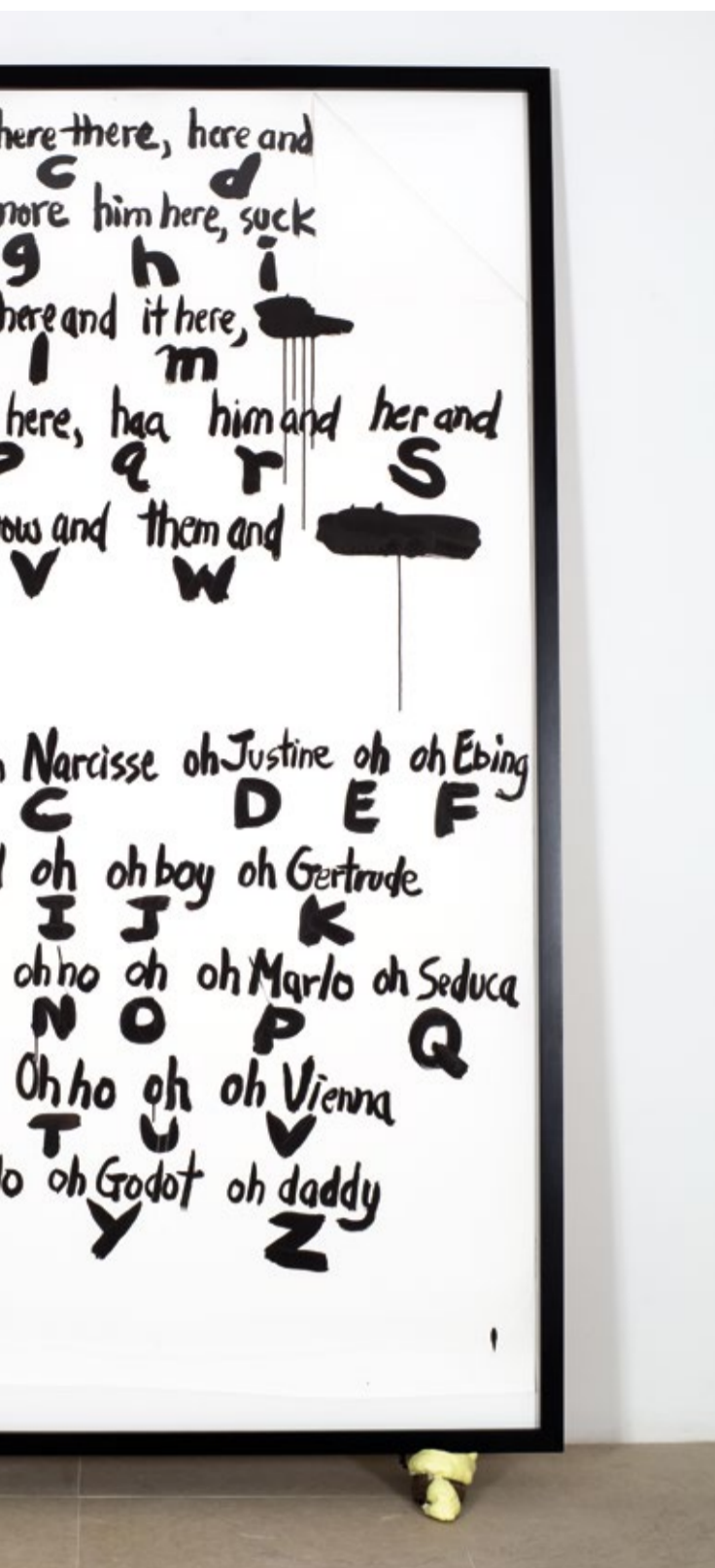

Göra, säga, leva.

– en trilogi på Moderna Museet

Genom de tre utställningarna *Explosion*, *Efter Babel* och nu *Livet självt* tycker sig Daniel Birnbaum och Ann-Sofi Noring kunna skönja en sorts antropologi. Det är en rad utställningar som försöker inringa människans sätt att existera i världen.

Text av Daniel Birnbaum
& Ann-Sofi Noring

Handling, språk, liv. Kan man i utställningens form utveckla en sorts antropologi? Med vårens stora grupputställning *Livet självt* avslutas en trilogi som försöker inringa människans sätt att existera i världen: göra, säga, leva. Det började häromåret med en utställning om handling: Shozo Shimamoto slängde glasflaskor fyllda med färg på sina målningar, Andy Warhol urinerade på duken och Niki de Saint Phalle sköt med gevär på pannår, preparerade med färgballonger som blödde genom lager av gips. *Explosion! Måleri som handling* presenterade verk av moderna klassiker, men också av samtida konstnärer som alla undersöker olika sätt att producera verk genom fysisk handling – med munnen, håret, fötterna, diverse redskap, hela kroppen ...

Så kom *Efter Babel*, en stor utställning om språkens mångfald, som innehöll poesiläsningar och en hel dansfestival. Allt handlade om översättningsmöjligheter. Tack och lov lever vi efter Babel, sade den libanesiska målaren och poeten Etel Adnan i ett samtal, och tillade: Varje språk öppnar dörren till en hel värld. Självt färdas hon ständigt mellan världarna, något hon har gemensamt med de andra konstnärerna i utställningen. Alla slår de broar mellan kontinenter, alla skapar de konst som hämtar kraft ur dessa översättningar och språng mellan språken. Ibland uppstår inget annat än babbler, ibland skapas helt nya former av konst.

Livet självt är den avslutande delen i trilogin: ett för-

sök att komma underfund med vad det är att vara vid liv genom exempel ur konsten. Varken vetenskapen eller filosofin har kunnat ge något uttömmande svar på frågan om livets själva väsen. I början av 1900-talet tog den spekulative biologen Ernst Haeckel klivet in i konsten och skapade fascinerande bilder som presenterade naturens skapelser och former som konstnärliga yttringar. Är naturen själv den största av konstnärer? I dagens teknologiskt manipulerade värld har osäkerheten om var naturen börjar och det artificiella livet tar vid bara tilltagit, och många konstnärer idag tycks dras till denna gränstrakt.

Naturligtvis hoppas vi att varje utställning ska fungera som en rik upplevelse i sig, men ibland kan det vara värdefullt att påminna om hur museets utställningar skapar kedjor som binder samman projekten. I detta fall kan man teckna en linje som slår följe med idéer om det aktiva livet hos tänkare som Hannah Arendt och Michel Foucault. Konst är sällan bra när den försöker illustrera filosofins konstruktioner, men ibland löper undersökningarna parallellt. Handling, språk, liv är inte bara teman för teoretiker utan lika mycket för konstnärer som skapar verk som knyter samman dem, precis som var och en av oss när vi framhärdar i att vara människor. □

Daniel Birnbaum är överintendent på Moderna Museet.
Ann-Sofi Noring är vice museichef på Moderna Museet.

Ovan från vänster till höger:
Saburo Murakami, *Sakuhin (Tsuka) Passage [Paper Break Through]*, The 2nd Gutai Art Exhibition, Ohara Kaikan hall, Tokyo, 1956
© Makiko Murakami and the former members of the Gutai Art Association. Courtesy Museum of Osaka University

Paul Chan, *The Body of Oh hO Boy (true type font)*, 2008
© Paul Chan, Courtesy of the artist and Greene Naftali, New York.
Foto: Jason Mandella

Dirk Fleischmann, *One Hundred And Sixty-Two Out Of Two Billion Eggs*, 2004
© Dirk Fleischmann, Courtesy of the artist.

Anna-Stina Malmberg & Gunnar Höglund

De ger samlingen nytt liv

Text av Daniel Birnbaum
Intervju av Ulf Eriksson

2015 kommer att gå till historien som det är då Anna-Stina Malmberg och Gunnar Höglund, som redan tidigare gjort avgörande donationer till museet, möjliggjorde köp av några nyckelverk av en rad viktiga konstnärer, som inte var representerade på ett bra sätt i vår samling. Inget offentligt finansierat museum i världen har råd att köpa centrala verk av konstnärer som Louise Bourgeois eller Sigmar Polke, det gäller givetvis även Moderna Museet. Men med vänner som Anna-Stina och Gunnar blir det omöjliga möjligt.

Längst in i museets samling finns en mycket stor sal där vi oftast visar helt samtida konstverk. Sedan några veckor hänger där en gigantisk målning av Günther Förg, och två textila verk av Rosemarie Trockel samt ett stort abstrakt fotografi av Wolfgang Tillmans, vinnare av årets Hasselbladpris. I foajén står Olafur Eliassons fantastiska landskap av modeller, som innehåller i stort sett alla hans ideer i skissform. Det är tveklöst en av Olafurs mest fascinerande skapelser. Allt detta har blivit möjligt att förvärva genom Anna-Stinas och Gunnars generositet.

Moderna Museets konst tillhör oss alla. Tillsammans äger vi en av världens viktigaste samlingar av modern och samtida konst. Att kunna bygga vidare en samling av denna kaliber på ett värdigt sätt är sannerli-

gen ingen självklarhet. Men under det år vi har framför oss kommer vi att visa många fler verk som nu blivit en del av det svenska folkets konstskatt. Ett helt nytt kapitel i vår historia startar nu. Det här är bara början! □

Daniel Birnbaum är överintendent på Moderna Museet.

Under 2015 har följande verk köpts in med stöd ur Anna-Stina Malmberg-Höglunds och Gunnar Höglunds stiftelse:

Louise Bourgeois, *Janus Fleuri*, 1968

Louise Bourgeois, *Blue is the Colour of Your Eyes*, 2008
(Donation av The Easton Foundation i samband med förvärvet av *Janus Fleuri*.)

Olafur Eliasson, *Model Room*, 2003

Günther Förg, *Coney Island*, 2000

Michel Majerus, *Gewinn*, 2000

Sigmar Polke, *Untitled*, 2000

Rosemarie Trockel, *After the Hunt*, 2013

Rosemarie Trockel, *Study for After the Hunt*, 2013

Rosemarie Trockel, *Cluster III*, 2014–2015

Anna-Stina Malmberg-Höglund och Gunnar Höglund har även donerat följande verk till Moderna Museet:

Cy Twombly, *Untitled Bolzena*, 1969

Cy Twombly, *Roman Notes*, 1970

Lucio Fontana, *Concetto spaziale*, 1964

Till vänster:
Paul McCarthy, *Ketchup Sandwich*, 1970/2010
Foto: Åsa Lundén/Moderna Museet
© Paul McCarthy, Courtesy the artist and Hauser & Wirth

Till höger:
Olafur Eliasson, *Model room*, 2003. Installationsbild
från Moderna Museet/ArkDes, Stockholm 2015
Foto: Anders Sune Berg
© Olafur Eliasson, 2003

Nedan:
Ulf Eriksson i samtal med Anna-Stina Malmberg
och Gunnar Höglund. I bakgrunden ses Günther Förgs
Coney Island, 2000.
Foto: Albin Dahlström/Moderna Museet 2015
© Günther Förg

Jag träffar Anna-Stina Malmberg och Gunnar Höglund i samlingen på Moderna Museet, mitt ibland några av de verk som museet kunnat förvärva på grund av deras fantastiska donation. En nyinköpt tolv meter lång målning av Günther Förg blir fond för vårt samtal.

Att dessa verk kunnat förvärfvas beror på att dessa goda vänner till museet förra året sålde sin konstsamling på auktionshuset Sothebys i London till förmån för Moderna Museet och Karolinska Institutet. Huvudnumret på auktionen var en vit målning med 23 snitt i av Lucio Fontana, ett verk som slog rekord för konstnären. Totalt inbringade auktionen 136,5 miljoner kronor.

Det hela började dock för 60 år sedan med två unga läkare på dejt i det gamla exercishuset på Skeppsholmen där Pablo Picassos *Guernica* visades. De två blev snabbt ett par och strax därpå även ständiga medlemmar i Moderna Museets Vänner. De minns hur MMV:s Bertha Lundgren och hennes make Ulf Linde gav alla medlemmar som ville lära sig om den moderna konsten en väldigt bra start. Paret var med på alla Moderna Museets vernissager och fester. Anna-Stina var också med på MMV:s första konstresa som gick med båt till Leningrad. Därefter åkte hon med MMV 1963 till USA där vännerna träffade konstnärer, gallerister och samlare: ”Det var som ett Sesam öppna dig”, säger hon. ”Att få besök av vänner till Pontus Hultén var jättefint.” Efter den resan började det unga paret att åka på konstresor tillsammans. Som läkare

åkte de också ofta på internationella kongresser och de passade då på att besöka gallerier i London och New York. Gunnar berättar: ”Vi kom rakt in i förrådet när de hörde att vi refererade till Svensk-franska galleriet, Galleri Burén eller så. De förstod att det här är personer som man kan visa vad man har. De visste också att man i Stockholm var intresserad av den nya popkonsten genom att de kände Pontus Hultén och kände till de utställningar som gjordes här.”

Rätt snart började de bygga upp en betydande samling. På resor till USA gjorde de besök hos konstnärer som Andy Warhol, Donald Judd och James Rosenquist. Warhol erbjöd sig att måla Anna-Stinas porträtt och ville bjuda på lunch i The Factory, men våra svenska vänner jäktade vidare för att hinna träffa så många konstnärer som möjligt. Så här i efterhand är de nog båda eniga om att det där porträttet inte hade varit helt fel att ha.

De köpte verk av Andy Warhol, James Rosenquist, Yves Klein, Lucio Fontana och Cy Twombly med flera. Genom sina kontakter och sin goda känsla för konst lyckades de bygga upp en samling i världsklass. Utan barn insåg de att samlingens framtid måste planeras. De ville använda den förmögenhet som konsten alstrat till att stödja Moderna Museet och Karolinska institutet. Att donera själva verken till museet kändes dock inte optimalt då både deras och museets samling i stort hade samma styrkor och täckte samma perioder.

Tankar föddes på att skapa en stiftelse för att se till att samlingen skulle komma till både nytta och glädje

för andra efter det att de själva haft så stor glädje av den genom åren. Genom stiftelsen kunde de sälja verk och intäkterna kunde då gå till förvärv av internationell konst till museets samling. Gunnar sålde först en *Electric Chair* av Warhol, och Anna-Stina sålde en blå Klein-målning. Med pengarna bildades Anna-Stina Malmborgs och Gunnar Höglunds Stiftelse. Med stöd av bland annat den nystartade stiftelsen och Moderna Museets Vänner kunde Moderna Museet 2008 förvärva *Ketchup Sandwich*, ett nyckelverk av Paul McCarthy.

Det stora engagemanget i Moderna Museet ledde också till att Anna-Stina engagerade sig i Moderna Museets Vänner. Under perioden 1981–2004 satt hon i föreningens styrelse och mellan åren 1986 och 1998 var hon föreningens ordförande: ”När jag satt i MMV:s styrelse föreslog jag varje år att vi borde köpa en Twombly, men de blev bara dyrare och dyrare för varje år, så det blev aldrig något köp. Till slut tröttnade jag på det där och tänkte att de ska få min Twombly”.

Sin Twombly köpte Anna-Stina direkt av konstnären i hans ateljé som då låg i ett gammalt palats i Rom: ”Där låg det några verk på golvet, några *Roman Notes*”. Hon frågade om hon kunde få köpa dem. ”Nja”, sade han. ”Jag skulle egentligen ge de där till min bror.” Men till slut lät han Anna-Stina köpa dem. *Roman Notes* finns idag på Moderna Museet tillsammans med ytterligare ett verk från Twomblys Bolzena-period som Gunnar donerade i samband med auktionen förra året. De donerade då också en utsökt liten vit Fontanamålning till museet.

Anna-Stina och Gunnars betydelse för utvecklingen av Moderna Museets samling kan inte nog betonas. Aldrig tidigare har Moderna Museet på ett bräde donerats kontanta medel för att på detta vis förvärva konst. Listan av betydande verk som redan hamnat i museets samling är imponerande. Att de båda varit medlemmar i MMV sedan tiden innan Moderna Museet ens existerade känns bara logiskt. Vissa speciella vänner finns alltid där för en. Anna-Stina Malmberg och Gunnar Höglund är två sådana fantastiska vänner. □

Ulf Eriksson är intendent vid Förmedling på Moderna Museet och redaktör för Bulletinen.

Paul Klee på papper

Konservering och omramning av verk i samlingen

Målarna Paul Klee och Ivan Aguéli är föremål för årets första utställning på Moderna Museet. Här berättar Tora Hederus och Alison Norton från museets konservatorsateljé om arbetet med att få de verk av Paul Klee som ingår i Moderna Museets samling färdiga för visning i utställningen.

Text av Tora Hederus
& Alison Norton

I utställningen *Klee/Aguéli* presenteras 86 målningar och teckningar av de båda målarna Paul Klee (1879–1940) och Ivan Aguéli (1869–1917). Utställningen kan sammanfattas med nyckelorden: skapelsen, formen, ängeln, tecknet och trädgården. Curator Fredrik Liew hävdar att utställningen handlar om hurenmålning av en trädgård eller en palmklund kan utgöra en motståndshandling. Vad det innebär får ni upptäcka i gallerierna på plan två i vår. Förberedelserna inför utställningen *Klee/Aguéli* har pågått under drygt två års tid och har involverat många medarbetare.

Inför utställningen har konstverk på papper av Paul Klee undersökts av museets konservatorer. År 2014 donerades två verk av Klee från Peggy Bonnier och sedan tidigare finns sju verk från Carl Gemzells samling på museet. Verken har konserverats och fått nya monteringar och ramar, som tar hänsyn till Klees ursprungliga sätt att presentera verken.

Utmärkande för Klees verk på papper är att de ofta består av varierande material som till exempel tidningspapper eller baksidan av grafiska blad. Som regel är de alltid monterade på ett underlag av papp. Tack vare Klees egen katalogisering av verk och information från hans son Felix vet man idag att Klee själv monterade sina verk på papp och framställde sitt eget klistert. Ibland arbetade han utomhus vilket kan ha bidragit till ett levande och rörligt utseende hos pappret.

Klee använde en tunn träfiberkartong klädd i papper som underlag till sina verk. De fick individuellt övervägda mått och dekorerades ofta med handmålade linjer. Klee tillförde årtal, katalognummer och ibland titel enligt hans eget system. Efter 1925 blev numreringen alltmer kryptisk och ersattes av en kod

Vänster sida:
Konsolidering av *Hochwasser-Wald*.
(Donation från Peggy Bonnier 2014).
Fotograf Albin Dahlström.

Denna sida:
1. Om man studerar *Will Weg muss weinen*
(donation från Peggy Bonnier 2014) på nära
håll så kan man se små tryckbokstäver dolda
under det bemålade tidningspapper som Klee
har använt.

2. Tredimensionellt och sprött ytskikt på
Hochwasser-Wald. (Donation från Peggy
Bonnier 2014)

3. Innan och efter rensning av lim från
Mann des Winters. (Donation från Carl Gemzell 2004)

med bokstäver och siffror, detta bland annat för att dölja den stora årliga produktionen av verk. Underlagen förenklade överlämningen av verken och var också ett enkelt sätt för Klee att presentera dem. Historiskt har detta faktum många gånger förbisetts när man monterat om och anpassat pappersverken till senare tiders omramningar. I flera fall har verken fått dekorativa guldramar och underlagen har vikts eller skurits ned av rammakare för att passa i små ramar eller för att få verken att klassas som måleri. Dessa förändringar har genom tiderna åsidosatt Klees intentioner och hans sinne för detaljer, vilket är en viktig aspekt i presentationen av hans verk på papper.

Efter noggrann dokumentation öppnades de befintliga ramarna av museets konservatorer. Under arbetets gång stod det klart att flera av underlagen var nedvikta, avskurna och att majoriteten var missfärgade med synliga spår från tidigare skadliga monteringar. Syrahaltiga material leder till en ökad nedbrytning av organiska material som papper. I konserveringen ingick konsolidering av lösa färgskikt, tejborttagning, och rensning av gammalt klister från tidigare monteringar.

Färgskiktet på *Hochwasser-Wald*, 1938, undersöktes under mikroskop och en del områden såg ut att vara konsoliderade sedan tidigare. En extra konsolidering var nödvändig eftersom delar av det översta färgskiktet hade lyft och riskerade att lossna.

Underlaget till *Will weg, muss weinen*, 1938, var runt kanterna monterat med en syrahaltig och skadande tejp. Denna fuktades upp med en poultice (en mjuk fuktgivande massa) och togs bort. Även det spröda tidningspappret hade en reva som tidigare lagats med tejp. Tejpen kunde försiktigt lossas med en värmespatel och pincett. Revan lagades med japanpapper, som ofta används för lagningar inom papperskonservering på grund av dess höga kvalitet. Vid öppnandet av *Will weg, muss weinen* fann man på underlaget en ytterligare variant av titeln *Ich geh, muss heulen* som tidigare hade varit dolt av inramningen.

Underlaget till *Mann des Winters*, 1924, rengjordes från skadande tejp och missfärgat lim med hjälp av fukt från en poultice och rensning med vaddpinne.

Zentrum Paul Klee i Bern forskar om Paul Klees monteringar och inramningar av verk. Genom att stu-

dera arkivfotografier och originalramar till Klees målningar har man kartlagt synliga ramar till verk under Klees levnad och detta har väglett valet av enklare träramar, som stämmer överens med Klees tid som lärare på Bauhauskolan. Moderna Museet har valt en ram av vaxad valnöt, en montering med syrafria material, som ger plats för de naturliga nivåskillnaderna i verken och tillåter oss att säkert hantera, visa och bevara verken i framtiden. Underlagens mått och proportioner användes som riktlinje i valet av nya ramar. Passepartouter lämnar plats mellan glas och verk och täcker delvis över skador och missfärgningar på underlaget. Val vid inramning kan påverka hur vi ser och upplever konsten och med nya ramar kan vi nu uppleva verken utifrån Klees egen estetik. I samband med konserveringen har vi fått information från underlag och tidigare ramar och detta har dokumenterats i väntan på framtida forskning. □

Tora Hedreus och Alison Norton är konservatorer på Moderna Museet i Stockholm.
Utställningen *Klee/Aguéli* pågår på Moderna Museet i Stockholm 16 januari–24 april 2016. Curator: Fredrik Liew.

Livet självt – Frågan om vad det egentligen är.
Dess materialiteter, egenskaper, med tanke på
att alla den västerländska vetenskapens och
filosofins försök att besvara frågan visat sig
otillräckliga.

Livet självt

Till höger:
Pierre Huyghe, (Untitled) *Human Mask*, 2014
(stillbild från film)

Courtesy the artist, Hauser & Wirth, London
and Anna Lena Films, Paris
© Pierre Huyghe

Till vänster:
Ernst Haeckel, ur *Kunstformen der Natur*, 1904
(del av verk)

Foto: Albin Dahlström/Moderna Museet

Vi verkar alla veta att vi är vid liv, men vad består liv egentligen av? Denna ovissa fråga står i centrum för vårens stora grupputställning på Moderna Museet. Utställningen som är curerad av Jo Widoff, Daniel Birnbaum och konstnären Carsten Höller presenterar verk av över 40 konstnärer.

Text av Jo Widoff & Daniel Birnbaum

What is the definition of life? I remember a conference of the scientific elite that sought to answer that question. Is an enzyme alive? Is a virus alive? Is a cell alive? After many hours of launching promising balloons that defined life in a sentence, followed by equally conclusive punctures of these balloons, a solution seemed at hand: "The ability to reproduce – that is the essential characteristic of life" said one statesman of science. Everyone nodded in agreement that the essential of a life was the ability to reproduce, until one small voice was heard. "Then one rabbit is dead. Two rabbits – a male and female – are alive but either one alone is dead." At that point, we all became convinced that although everyone knows what life is, there is no simple definition of life.

Daniel Koshland,
"The Seven Pillars of Life" i *Science*, 2002, vol. 295

Science fiction-författaren Philip K. Dick skrev 1953 om den bedrövade forskaren Doc Labyrinth, som i ett försök att bevara konsten skapar en maskin som förvandlar musikpartitur till olika former av liv. Där finns en Brahmsinsekt och ett Wagnerdjur och en massa andra häpnadsväckande organismer som bokstavligen förkroppsligar musikaliska mästerverk. Som så ofta när det handlar om bra science fiction

är de här bisarra livsformerna inte bara konstiga. De fångar också något som känns väsentligt i vårt förhållande till det levande: vi kan inte med bestämdhet säga varken vad som är vid liv eller vad liv består av. Den som studerar begreppet "liv" i vår kultur kommer snart att märka att livet saknar definition, skriver den italienske filosofen Giorgio Agamben i "Mysterium disiunctionis", ett centralt kapitel i en liten bok om distinktionen mellan människa och djur. Istället, hävdar han att denna obestämda företeelse – livet självt – om och om igen artikuleras och sönderdelas i en rad motsägelser som ger det en funktion i vetenskapen utan att någonsin egentligen definieras. Denna rådvillhet har dessutom blivit större i våra teknologiskt omdanade omgivningar, miljöer som är fullständigt genomsvårade av konstgjorda komponenter som betar sig som om de vore naturgivna. Det tycks alltmer otvetydigt att inget är helt självklart när det gäller livet självt.

Många av samtidens, för oss mest angelägna konstverk, utmärks av en återkommande längtan efter att gå på djupet med allt det som omger oss, och klarlägga att det som lever kanske inte gör det helt och hållet – och tvärtom. Vilket får oss att fundera över det meningsfulla med den sortens distinktioner. Liknande motiv finns även i en del av dagens mest omtalade teoretiska

SAMSUNG

Föregående uppslag:

Mark Leckey,
GreenScreenRefrigeratorAction, 2010 (film still)
© Mark Leckey, Courtesy the artist and Gavin Brown's enterprise

Till höger:

Helen Marten, *Evian Disease*, 2012
Installation view at Palais de Tokyo, 2012

Foto: Jean-Philippe Humbert
© The Artist, courtesy Sadie Coles HQ, London

Nedan:

Mark Leckey,
GreenScreenRefrigeratorAction, 2010
Installation view at Museo Madre
© Mark Leckey, Courtesy the artist and Gavin Brown's enterprise

och filosofiska riktningar, som vill befria vårt tänkande från den tvångsmässiga fixeringen vid det historiskt sett överbetonade förhållandet mellan upplevande subjekt och varseblivet objekt. Istället bör vi, enligt dessa riktningar, utforska andra lika spännande och produktiva förhållanden i en värld som består av otaliga mänskliga och icke-mänskliga aktörer – tekniska som biologiska. I *GreenScreenRefrigeratorAction*, 2010 ger Mark Leckey röst åt ett Samsungkylskåp – en ”smart fridge” som läser av sitt innehålls livscykel, vad som ruttnar och surnar, som själv känner av när det behöver avfrostas och som kommunicerar med oss via appar. I en raspig, förvrängd voice-over berättar kylskåpet sjungandes om sin tillvaro och sina komponenter i en video där bilder av krispiga grönsaker och flådiga designerkök blandas med kopplingsdiagram och alplandskap. *GreenScreenRefrigeratorAction* synar hur vi allt tydligare modellerar de högteknologiska objekt vi omger oss med efter oss själva. Samma syntetiska tillvaro står i centrum i Helen Martens animerade film *Evian Disease*, 2012, där det istället är naturen som tränger sig på.

För utställningen *DOCUMENTA (13)*, 2012, i Kassel byggde den franska konstnären Pierre Huyghe upp en hallucinatorisk miljö i en övergiven kompostanläggning i stadsparken Karlsau. Vallmo, nässlor, belladonna och andra udda plantor växte fritt (och doftade det inte svagt av marijuana?) och runt bland jordhögar och pölar sprang en vit hund (”Human”) med ett ben målat rosa. I en glänta hade Huyghe också placerat en skulptur av en liggande, naken kvinna av klassiskt snitt, men vars huvud ersatts av en svärmande bikupa som om den hade återgått från kultur till natur. På avstånd verkade skulpturen nästan elektrisk. I videoinstallationen *Untitled (Human Mask)*, 2010, som visas i *Livet självt*, är det återigen samma dystopiska stämning som råder. I en övergiven, mörk restaurang fördriver en apa tiden i sitt adopterade habitat. Verket är inspirerat av en Youtube-film från en restaurang strax norr om Tokyo där två utklädda makak-apor, Yat-Chan och Fuku-Chan, har tränats att servera öl, till gästernas stora förtjusning.

Den estniska biologen Jakob Johann von Uexküll tog i början av 1900-talet begreppet *umwelt* (omvärld) i anspråk för att beskriva hur allt liv lever inom sina egna upplevda omvärldar. Uexküll använde sig ofta av illustrationer för att visa på hur den mänskliga omvärld

den skulle te sig för ett bi eller säg, en igelkott och i bilderna tycks de mest vardagliga miljöer som utomjordiska landskap. I *Untitled (Human Mask)* stryker även en katt runt i restaurangen och till synes oberörda av varandra passerar de båda djuren varandra sysselsatta med sitt, fångade i sin egen *umwelt*. Fuku-Chan och den tama, lite slöa katten förstår varandra lika lite som vi kan förstå hur det är att vara Fuku-Chan. Samtidigt inbillar vi oss att hon trätt in i vår värld och roar oss när vi beställt in en öl eller två. Carl von Linné var särskilt svag för apor, och i respons till René Descartes dualism, där kropp och själ är för evigt åtskilda, och den rådande föreställningen om djurs underordnande ställning som själlösa maskiner, eller mekaniska automater, skrev han trotsigt i en marginalanteckning till hans stora verk *Systema naturae*: ”Surely Descartes never saw an ape”. ”Säkerligen såg Descartes aldrig någon apa”.

För utställningen har vi valt att göra en ovanlig publikation där Linné samsas med såväl Descartes och von Uexküll, som med den polske filosofen och sciencefictionförfattaren Stanislaw Lem. Vi har satt samman en antologi med teoretiska och skönlitterära

texter från olika perioder som – förhoppningsvis – ur olika perspektiv kan klarlägga temats undflyende natur. Ett annat exempel är den spekulative biologen och naturforskaren Ernst Haeckel som myntade viktiga termer som *fylum* och *ekologi*. Från 1899 till 1904 publicerade han *Kunstformen der Natur* (Naturens konstformer), som innehöll hundra litografier av diverse organismer. Haeckel själv var den förste att beskriva många av dem och hans projekt intar en ovanlig position mellan vetenskap och konst. Haeckels bilder utgör en brygga mellan vår publikation och utställningen, och påträffas i marginalerna av båda. Men det är också den enda konsten i boken och arbetsfördelningen är sträng: utställningen är konstens chans att besvara frågan om vad liv består av – om så bara för att visa på vår oförmåga att finna tillfredställande svar. □

Jo Widoff är intendent på Moderna Museet.

Daniel Birnbaum är överintendent på Moderna Museet.

Utställningen *Livet självt* pågår på Moderna Museet i Stockholm 20 februari–8 maj 2016. Curatorer: Jo Widoff, Daniel Birnbaum och Carsten Höller.

Hur *fri* är *fri* entré?

Sveriges regering lovade redan vid valet fri entré på Moderna Museet. Hittills har ingen kunnat säga när det ska ske – eller hur fri den fria entrén kommer att vara. Men nu vet vi äntligen, så låt oss reda ut saken.

Fri entré betyder att det från den 19 januari alltid är gratis att besöka en av världens främsta konstsamlingar. Men att det fortfarande blir entréavgift för många stora tillfälliga utställningar. Under det närmsta året handlar det om sommarens Yayoi Kusama, höstens Thomas Schütte och vinterns Marina Abramovic.

Fri entré ska alltså läsas: ganska fri entré. Och vid ganska fri entré kan man se Brancusis ägg och Rauschenbergs get hur ofta man vill utan att det kostar ett öre. Medan man ibland måste betala en ytterst ofri avgift om man vill se det dagsaktuella. Och därtill stå i kö. Såvida man inte är medlem i MMV förstås.

Vänskap kan inte mätas i pengar. Men visst är det en poäng att som vän fritt kunna gå på hur många utställningar som helst. Att varje år få ett trettiotal föreläs-

ningar, konstnärssamtal, ateljébesök, vernissager – och en fri prenumeration på denna konstitidskrift. Sådant som man i världen därute brukar ta oblygt betalt för. Och att dessutom få kompispriser i butik, kafé och restaurang. Samt inbjudan till konstresor med museets intendent. De poängerna kommer att bestå.

Vänskap kan däremot mätas i konst. För den riktigt stora poängen med ditt medlemskap är vad det betyder för museets och Sveriges rang i konstvärlden. Sedd över tid är MMV:s betydelse för museet nästan omätbar. Många av de allra viktigaste verken hade inte funnits här om det inte var för vänföreningen och våra medlemsavgifter. Och i en tid när konkurrensen om de viktigaste samtida verken bara ökar, då ökar också betydelsen av lojala medlemmar.

Vi hoppas att du fortsätter att gå som vän i huset. □

Vill man som icke-medlem se Yayoi Kusama till sommaren kostar det 150 kronor i fri entré.

Yayoi Kusama, *Kusama with Pumpkin*, 2010
Installationsvy: Aichi Triennale 2010
Courtesy Ota Fine Arts, Tokyo/ Singapore; Victoria Miro Gallery, London; David Zwirner, New York; and KUSAMA Enterprise
© Yayoi Kusama

Knock, Knock, Is Anyone Home?

Flera av verken i utställningen *Knock, Knock, Is Anyone Home?* tycks peka mot ett skifte, kanske en tillbakagång i människans utveckling, eller en omvandling till något nytt. Vi leds in i världar där den semantiska ordningen tycks vara på väg att kollapsa och där vi finner att språket inte längre går att koppla till det vi ser.

Text av Joa Ljungberg

Hur – i en tid präglad av globalisering, migration och en skenande teknisk utveckling – ser vi på oss själva och varandra som människor? Hur lever och umgås vi? Hur tar vi hand om varandra? Hur utnyttjar vi varandra? Hur organiserar och kontrollerar vi varandra, och inte minst viktigt; vilken framtid går vi till mötes? Moderna Museet Malmö slår nu upp dörrarna till det andra kapitlet av det omfattande och videobaserade utställningsprojektet *THE NEW HUMAN* – ett projekt som tittar närmare på människans livsvillkor i en snabbt föränderlig värld. Underrubriken, *Knock, Knock, Is Anyone Home?*, syftar denna gång på närvaron av mänskligt liv och adresserar en uppluckring av skiljelinjen mellan människa och maskin.

THE NEW HUMANS första kapitel hade underrubriken, *You and I in Global Wonderland*, och handlade om hur vi värderar, förstår (missförstår) och behandlar varandra i en värld präglad av intensifierad globalisering och migration. Här presenterades bland annat Tomáš Rafas dokumentära skildringar av nationalistiska och nyfascistiska ideologiers starka framväxt i Europa. Och under en känsloladdad sep-

temberkväll samlades Malmöpubliken i en fullsatt föreläsningssal för att bevittna Europas hantering av flyktingkrisen, i den situation som just då utspelade sig i Ungern. Videomaterialet hade Rafa redigerat under resan från Budapest till Malmö och det konfronterade oss med bilder av utmattade föräldrar som med spädbarn i famnen pressades mot taggtrådsförsedda gränsbarriärer, människor som svimmade av utmattning, och poliser som på olika sätt försökte mota tillbaka ett överväldigande kaos av mänskligt lidande.

När nu projektets andra kapitel slår upp portarna möts vi av en helt annan typ av mänskliga gestalter. I Ryan Trecartins videoinstallation, *Trill-ogy Comp*, 2009, presenteras en vision av framtiden där människor tycks ha muterat med informationsteknologi, hyperkonsumtion och global företagskultur till att bli något i grunden omänskligt. Deras rörelsemönster präglas av narcissistiska poseringar och deras språk genomsyras av akronymer, internetjargong och SMS-förkortningar. Installationen omfattar tre videor som presenteras i färgsatta miljöer med tillhörande möblemang. Snabba klipp avlöser varandra i ett febrigt flöde av digitala visuella effekter, grälla färger och uppskruvade

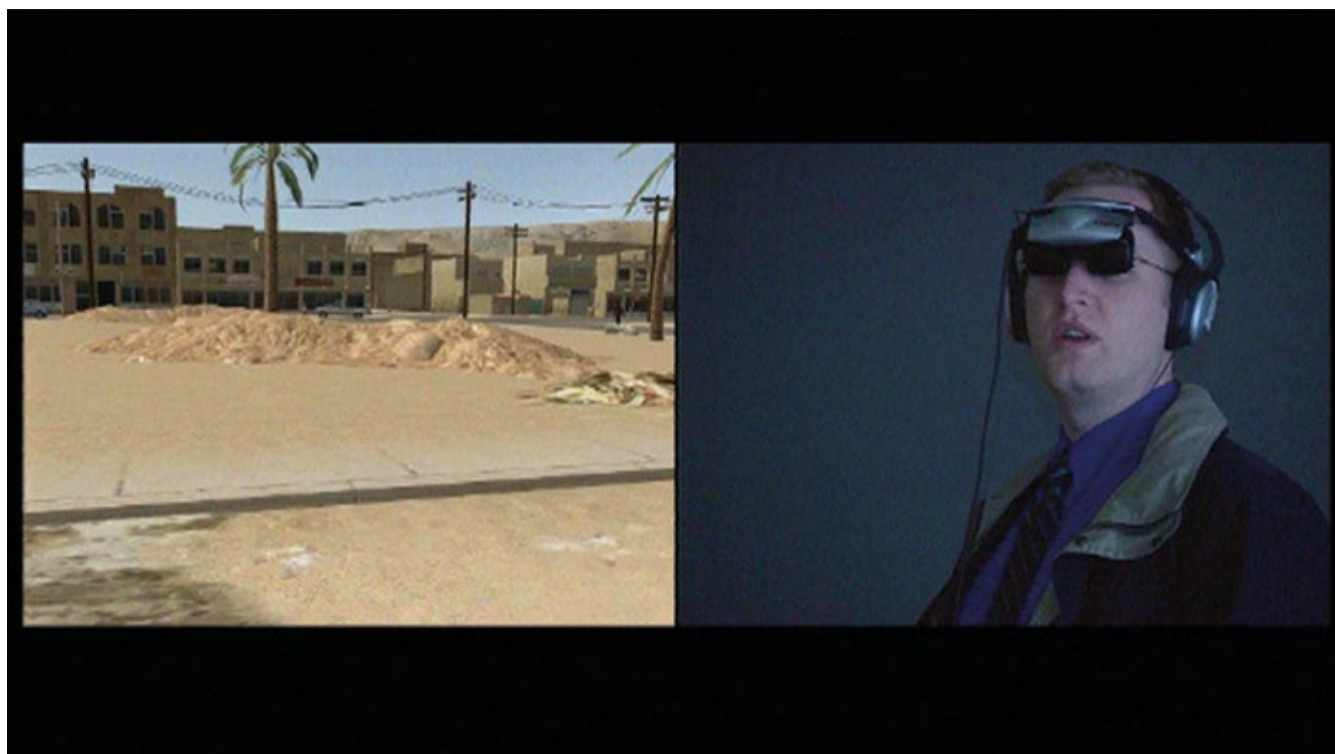

Till vänster:
Kerstin Hamilton, Still image from the film
Zero Point Energy, 2016, single channel
video, colour, sound 16:9
© Kerstin Hamilton

Till höger:
Harun Farocki, Still image from the film
Serious Games III: Immersion, 2009
© Harun Farocki. Courtesy Angels Barcelona

Nedan:
Ryan Trecartin, *K-CorealNC.K (section a)*,
2009, video, 33'05", colour, sound
© Courtesy of the artist and Sprueth Magers

Ursula Mayers mood board inför den
nyproducerade filmen *ATOM SPIRIT*, 2016
© Ursula Mayer 2016

tonlägen. Videon *K-Coreal NC.K (section a)*, 2009, suger oss in i en skruvad berättelse om ett koreanskt multi-nationellt företag, där samtliga anställda bär blonda peruker och namn som refererar till arbetsgivarens bilaterala handelsförbindelser, så som "British Korea", "Armenia Korea" och "Another Greek Korea". Videon *Sibling Topics (section a)*, 2009, utspelar sig i samma utflippade och flimrande universum och inleds med en yoga-tränande kvinna som – gravid i elfte månaden – spelar in en videohälsning till sina ännu ofödda döttrar: Britt, Ceader, Adobe and Deno (alla uppkallade efter olika mjukvaruprogram).

Harun Farockis videoinstallation *Serious Games III: Immersion*, 2009, tar oss tillbaka till vår egen tid men har samtidigt starka beröringspunkter med *Trill-ogy Comp* i utforskandet av virtuella teknikers inverkan på mänskligt liv och mellanmänsklig interaktion. Här ser vi civila terapeuter förklara för militära terapeuter hur de ska använda sig av dataprogrammet "Virtual Iraq". Syftet med detta animationsbaserade program är att behandla soldater som traumatiserats i krigstjänst. I Virtual Iraq kan miljöer och händelseförlopp simuleras på ett sätt som gör det möjligt för patienten att återvända till de nyckelhändelser och situationer som orsakat traumat. Verket ingår i det mer omfattande projektet, *Serious Games*, där Farocki undersöker användandet av virtuell teknik både i träningen och rehabiliteringen av amerikanska soldater. För vad innebär det egentligen när fienden förvandlas till en animerad figur i ett dataprogram? Och vad händer med våra känslor och med vår empatiska förmåga i digitaliserad krigsföring?

Futuristen Ray Kurzweil, som numera också är teknisk chef för Google, sjar i sin bok *The Singularity Is Near*, 2006, om nästa steg i människans evolutionära process. Enligt honom går vi snart in i en tidsålder där det inte längre kommer att finnas någon tydlig skillnad mellan verklig verklighet och virtuell verklighet, och inte heller mellan människa och maskin. Han ser också framför sig en ny civilisation av "förbättrade" människor, som med teknikens hjälp har förstärkt sin kreativitet, snabbhet och kunskapsdelningsförmåga. Tanken att vi med teknikens hjälp skulle "förädla" oss

Ed Atkins, *Even Pricks*, 2013. 16:10 HD video with 5.1 surround sound 8 minutes
© All images courtesy the artist and Cabinet, London

som art både skrämmer och lockar. Men det finns också ett annat scenario att ta i beaktande, detta om tekniken utvecklas till att bli så pass komplex och självgenererande att vi, vanliga människor, inte längre kan förstå och kontrollera den. Vad skulle hända då? Eller har det redan hänt?

Ett av utställningens nyproducerade verk, *Zero Point Energy*, av konstnären Kerstin Hamilton och nanoforskaren Jonas Hannestad, utspelar sig i ett nanoteknologiskt laboratorium där en föreningsprocess mellan människa och maskin de facto redan äger rum. På nanometerskala upplöses nämligen skillnaden mellan biologiskt och tekniskt konstruerat material. Ett exempel på detta är den omtolkning av material som sker då DNA-molekyler används som konstruktionsmaterial för att bygga nanometerstora strukturer och robotar. Robotar som i sin tur kan introduceras i levande organismer och därmed skapa nya hybrider och cyborger. Den snabba utvecklingen inom nanoteknologin medför en uppluckring av kategorier som vi är vana att se i motsatsförhållande till varandra, så som levande/icke levande och naturligt/artificiellt, något som aktualiserar frågan om vad det egentligen innebär att vara mänsklig. (Ur Kerstin Hamiltons och Jonas Hannestads synopsis för projektet *Zero Point Energy*.)

En liknande uppluckringsprocess finns närvarande i Ursula Mayers senare filmproduktion. Språk, liksom kategorier som kön och etnicitet, befinner sig här i ett stadie av uppluckring, eller rent av upplösning, och som betraktare inges vi känslan av att människan som art antingen är på väg att gå om intet, eller anta en ny form. Hennes senaste film, *ATOM SPIRIT* (ytterligare ett verk som kommer att ha världspremiär i samband med utställningen i Malmö) utforskar relationen mellan avancerad teknologi och natur i den post-humana tidsåldern. Det vill säga i den tidsepok som efterträder den antropocena tidsepok vi just nu befinner oss i, och som vanligtvis definieras som den period då människans verksamhet har påverkat jor-

dens klimat och ekosystem i global omfattning. Filmens huvudperson – en forskare i biologi – spelas av den transsexuella skådespelaren Valentij de Hingh. I förberedelse inför en sannolik massutrotning arbetar forskaren med ett projekt som har som mål att samla in och med kryoteknik frysa ned DNA från allt liv på jorden. När hon i samband med detta får tillfälle att analysera sitt eget DNA, upptäcker hon att hon härstammar från en ursprungsbefolkning på Karibien, som utplånades under den brittiska koloniseringen. Upptäckten får henne att börja fundera kring en cyborgisk framtid som existerar i parallellitet med ursprungsbefolkningens förlorade medvetande, och när hon till slut flyttar till Karibien suggs hon in i det vibrerande nattlivet med dess karnevalskultur – i sin tur ett amalgam av afrikanska, indisk-asiatiska och europeiska influenser.

Flera av verken i utställningen *Knock, Knock, Is Anyone Home?* tycks peka mot ett skifte, kanske en tillbakagång i människans utveckling, eller en omvandling till något nytt. Vi leds in i världar där den semantiska ordningen tycks vara på väg att kollapsa och där vi finner att språket inte längre går att koppla till det vi ser. Det finns inte längre någon tydlig skiljelinje mellan verklig och virtuell verklighet och nya material och organismer tycks vara på väg att uppstå. Vi tycks röra oss på gränsen mellan undergång och formandet av något nytt, och en fråga som väcks är, om det överhuvudtaget kommer att vara möjligt att vara "mänsklig" i den mekanistiska värld som utvecklas i allt snabbare takt? Eller om vi medvetet eller omedvetet kommer att utveckla oss själva till något annat, till en ny sorts människa? □

Joa Ljungberg är intendent på Moderna Museet Malmö.

Utställningen *THE NEW HUMAN – Knock, Knock Is Anyone Home?* pågår på Moderna Museet Malmö 27 februari – 4 september 2016. Curator: Joa Ljungberg.

Ovan:
Utställningsvy från Christian Partos
utställning på Moderna Museet, 2015.
Foto: Albin Dahlström/Moderna Museet

Från vänster till höger:
Christian Partos, *Bok*, 2014
© Christian Partos/Bildupphovsrätt 2016
Foto: Albin Dahlström/Moderna Museet

Christian Partos, *Armur*, 1996
© Christian Partos/Bildupphovsrätt 2016
Foto: Albin Dahlström/Moderna Museet

Christian Partos, *Önskemaskin*, 1989
© Christian Partos/Bildupphovsrätt 2016
Foto: Albin Dahlström/Moderna Museet

Christian Partos Utställning för en kväll

Den 24 november förra året mottog Christian Partos Moderna Museets Vänners skulpturpris. I samband med utdelningen gjordes en utställning med Partos verk för en kväll i museets auditorium. Utställningens curator Ulf Eriksson skriver om en förtrollad afton.

Blott för en kväll förvandlades Moderna Museets auditorium till en förtrollad värld där vi genom Christian Partos konstnärskap vandrade mellan ljus och mörker, liv och död, kropp och själ. Rummet fylldes av ljus från *E.L.O.'s* glödlampor som likt eldflugor rörde sig i koreografi genom dunklet. Rummet fylldes också av ljudet från manna som föll ned från himlen – stålbrickor som sakta ringlade sig ner kring gängade *Mannastänger* från taket. I ett hörn tillverkade en *Önskemaskin* stjärnfall då en stjärnformad gipsstav mekaniskt sågades igenom i tunna skivor tills de singlar ner som stjärnfall mot golvet. Ett naket *Hjärta* upphängt i en glaskupa pumpade runt sitt eget blod i ett slutet kretslopp. I mitten av scenen markerades tidens gång av ett *Armur* som likt solen när den vandrar över himlavalvet mäter ut våra

liv i timmar, minuter och sekunder. Några verk hade en unik tvist på de klassiska vanitasmotiven, de som minner oss om vår dödlighet. I videoverket *Såpvinge* bygger konstnären en slända med vingar av såpbubblor. Vi följer såpvingens korta livsbana under färden från ateljéfönstret vid takåsarna till döden i asfalten därunder. I *Bok* grinar en ihoptvingad dödskalle mot oss ur böckernas gulnade innanmäten. Likt en fluga på väggen satt *D.I.Y.-Fluga* och beskådade myllret av människor som befolkade denna mystiska plats en höstkväll på Skeppsholmen. Besökarna vandrade mellan verkan som i en förtrollad skog där auditoriets gröna väggar utgjorde fond. När kvällens ceremoni med samtal mellan Christian Partos och Dan Wolgers påbörjades förflyttade sig publiken upp från scengolvet mot den tidigare mörklagda gradängen. Den täta

skogen förvandlades till en tablå som visade upp sig för sin publik. Under samtalet försökte Wolgers att gräva sig ner i Partos minne till de ögonblick då man kunde ana hur ett konstnärskap blev till. Detta var en terräng som med stillsamt motstånd lät sig utforskas. Ja, det var en helaftonsutställning på Moderna Museet som påminde oss om devisen att underbart är kort. En annan sammanfattning kunde lyda: Christian Partos, du är bäst. □

Ulf Eriksson

Ulf Eriksson är intendent vid Förmedling på Moderna Museet och redaktör för *Bulletinen*.

Den rikt illustrerade katalogen om Christian Partos konstnärskap finns att köpa i Butiken på Moderna Museet. Skribent Dan Wolgers. Svensk och engelsk text. Medlemspris 200 kr (ord pris 250 kr).

Tisdagsklubben, vernissager och program. Vinter+Vår 2016

Tisdagsklubben

Den som någon gång pluggat konst på universitetet glömmer det aldrig. Att få vara omgiven av folk med samma intresse som man själv. Att låta seminarernas diskussioner fortsätta över vin på lokal. Att somna som en större människa än den man vaknade upp som. Att leva av nudlar för att få leva för konst.

Allt det där får man även i Tisdagsklubben, MMV:s eget konstuniversitet. Allt utom nudlarna, eftersom kursavgiften för årets tjugosex klubbkvällar ingår i medlemskapet. Kursplanen hittar du här bredvid. Du är väl inskriven?

Tisdagsklubben – vår programverksamhet med specialvisningar, föreläsningar med mera fritt för Moderna Museets Vänner. Tisdagsklubben är enbart öppen för medlemmar och medlemkortet måste visas upp. Tisdagsklubben äger rum i Stockholm.

Kom ihåg! – Moderna Museets Vänner bjuder in till Vän-Bar efter varje Tisdagsklubb. ☐

Ulf Eriksson

Intendent Ulf Eriksson är programansvarig för Tisdagsklubben. Har du idéer och tips om programmet? Kontakta Ulf, u.eriksson@modernamuseet.se.

Tisdagsklubben

16

FEBRUARI

Magdalena Malm om Konstrådet

Sedan Magdalena Malm tillträdde som direktör för Konstrådet 2012 har hon oavbrutet ställt följande fråga till sig själv, konstnärer och medarbetare: Vad kan konst i offentliga rum vara, och vad är Statens konstråds viktigaste uppgift idag? Vi får en exklusiv inblick i konstrådets verksamhet: var man står nu och planerna för framtiden.

Auditoriet, plan 2
kl 18.30

23

FEBRUARI

Jo Widoff om *Livet självt*

Titeln på vårens stora utställning säger allt: *Livet självt – om frågan rörande vad det egentligen är; dess materialiteter och dess egenskaper, med tanke på att alla den västerländska vetenskapens och filosofins försök att besvara frågan visat sig otillräckliga.* Denna stora grupputställning tar frågan om vad livet är som sin utgångspunkt. Jo Widoff, en av utställningens curatorer, berättar om vilka svar eller snarare nya frågor hon funnit i konsten.

Auditoriet, plan 2
kl 18.30

1

MARS

Fredrik Liew om *Klee/Aguéli*

Paul Klee och Ivan Aguéli möttes aldrig men här presenteras de sida vid sida i en utställning som handlar om de två konstnärernas förhållande till bildkonstens grunder: valen av motiv, den skapande akten, och bildens egenskaper. Curator Fredrik Liew har satt samman, och berättar om, två fascinerande konstnärskap.

Auditoriet, plan 2
kl 18.30

8

MARS

Per Hedström om *Konstnären på Nationalmuseum*

Konstnären är en utställning om vad det innebär att vara konstnär. Det handlar om roller, ideal och myter. Om maktrelationer och föreställningar om kön, etnicitet, sexualitet och klass. Nu och då. Utställningen är ett samarbete mellan Nationalmuseum, Konstakademien och Moderna Museet. Här visas runt 100 verk av konstnärer som Rubens och Cindy Sherman. Vi möter Per Hedström som är en av utställningens curatorer tillika chef för Utställningar på Nationalmuseum.

Nationalmuseum,
Konstakademien,
Fredsgatan 12
kl 18.30

15

MARS

Max Book och Karin Sidén på Waldemarsudde

Träffa konstnären Max Book och överintendent Karin Sidén i vårens stora separatutställning på Waldemarsudde. Fokus i utställningen ligger främst på nyproducerade verk, men man visar även tidigt måleri från 1970-, 80- och 90-talen.

Waldemarsudde,
Prins Eugens v. 6,
Djurgården
kl 18.30

22

MARS

Kristoffer Svenberg om Museum Museum

Kristoffer Svenberg är en av de konstnärer som de senaste åren blivit inbjudna till Museum Museum som är museets riktade verksamhet för unga vuxna. Hans projekt har bland annat handlat om hur en yngre generation konstnärer och konststudenter förhåller sig till museet. Svenberg kommer under de närmaste två åren att arbeta som konstpedagog med Museum Museum. Hör honom berätta om sitt arbete.

Auditoriet, plan 2
kl 18.30

29

MARS

Goldin+Senneby på Handelshögskolan

Konstnärduon Goldin+Senneby syns överallt i vår, bland annat på Tensta konsthall, Waldemarsudde och Handelshögskolan i Stockholm. Vi möter Isak Nilson, chef för *Art Initiative* vid Handelshögskolan i Stockholm, och en av curatorerna från Tensta konsthall, i Handelshögskolans bibliotek där konstnärerna visar verken *Banca Rotta (I Dispense Divide Assign Keep Hold)*, 2012 och *Zero Magic*, 2016. I likhet med Handelshögskolans utbildningar, utforskar Goldin+Senneby finansvärldens metoder och mekanismer.

Biblioteket på
Handelshögskolan,
Bertil Ohlins Gata 5
kl 18.30

5

APRIL

Daniel Birnbaum om *En större värld*

Under senare år har Moderna Museet förvärvat ett stort antal viktiga verk av internationellt erkända konstnärer, varav flera är mindre synliga på den svenska konstscenen. Ledande idéer om språk och översättning, politiska system och engagemang, och abstraktionens bildspråk är teman som belyses. Utställningen *En större värld* som öppnar på Moderna Museet Malmö i mars presenterar ett urval av de senaste årens förvärv. Curator Daniel Birnbaum berättar om utställningen.

Auditoriet, plan 2
kl 18.30

12

APRIL

Fredrik Liew om *Moment – Moki och Don Cherry*

Från slutet av 1960-talet arbetade konstnären Moki Cherry (1943–2009) och musikern Don Cherry (1936–1995) tätt tillsammans med utbytet mellan visuell bild och ljudbild. Med utgångspunkt i originalverk, musik, dokumentation och scenbilder ger utställningen en bild av den multikonstvärld som växte fram runt Moki och Don Cherry. Curator Fredrik Liew berättar.

Auditoriet, plan 2
kl 18.30

19

APRIL

Arvet efter Andy Warhol på Artipelag

Andy Warhol är en av 1900-talets mest betydelsefulla konstnärer. Warhols avtryck är inte bara konst, utan han har även påverkat den moderna livsstilen på åtskilliga sätt. Utställningen *Arvet efter Andy Warhol* försöker avspegla hans mångfacetterade betydelse.

Artipelag,
Artipelagstigen 1,
Gustavsberg
kl 18.30

26

APRIL

Bo. Nu. Då: utställningen på ArkDes

Bo. Nu. Då: bostadsfrågor och svar under 99 år visar hur arkitektur och design bidrar till att hitta lösningar och driva på utvecklingen av bra bostäder för alla. I utställningen, söker man svar på bostadsfrågan från 1917 till idag och vidare in i framtiden. Man blickar framåt och samlar de allra senaste försöken på att hitta lösningar i vår egen samtid. Curator Dan Hallemar och Karin Åberg Waern, publik chef på ArkDes, tar emot oss.

ArkDes,
i utställningen
kl 18.30

3

Magnus af Petersens – ett annat 1950- och 60-tal

Samlingsansvarige Magnus af Petersens presenterar en nyhänkning i samlingen som berättar om ett annat 1950- och 60-tal. Här möter Robert Rauschenbergs *Mono-gram*, och andra klassiker ur museets samling, bland annat sex repliker av Gutai-verk som nyligen donerats till Moderna Museet av Tijs Visser.

Biografen, plan 2
kl 18.30

10

MAJ

Jo Widoff inför Yayoi Kusama

Under sommaren 2016 visar Moderna Museet tillsammans med ArkDes utställningen *Yayoi Kusama – I öändligheten*. Kusama är en av samtidens mest uppmärksammade konstnärer. Som få andra konstnärer har hon obekymrat rört sig mellan olika media, mellan öst och väst, mellan konst och populärkultur och mellan kulturella identiteter. Vi möter curator Jo Widoff.

Biografen, plan 2
kl 18.30

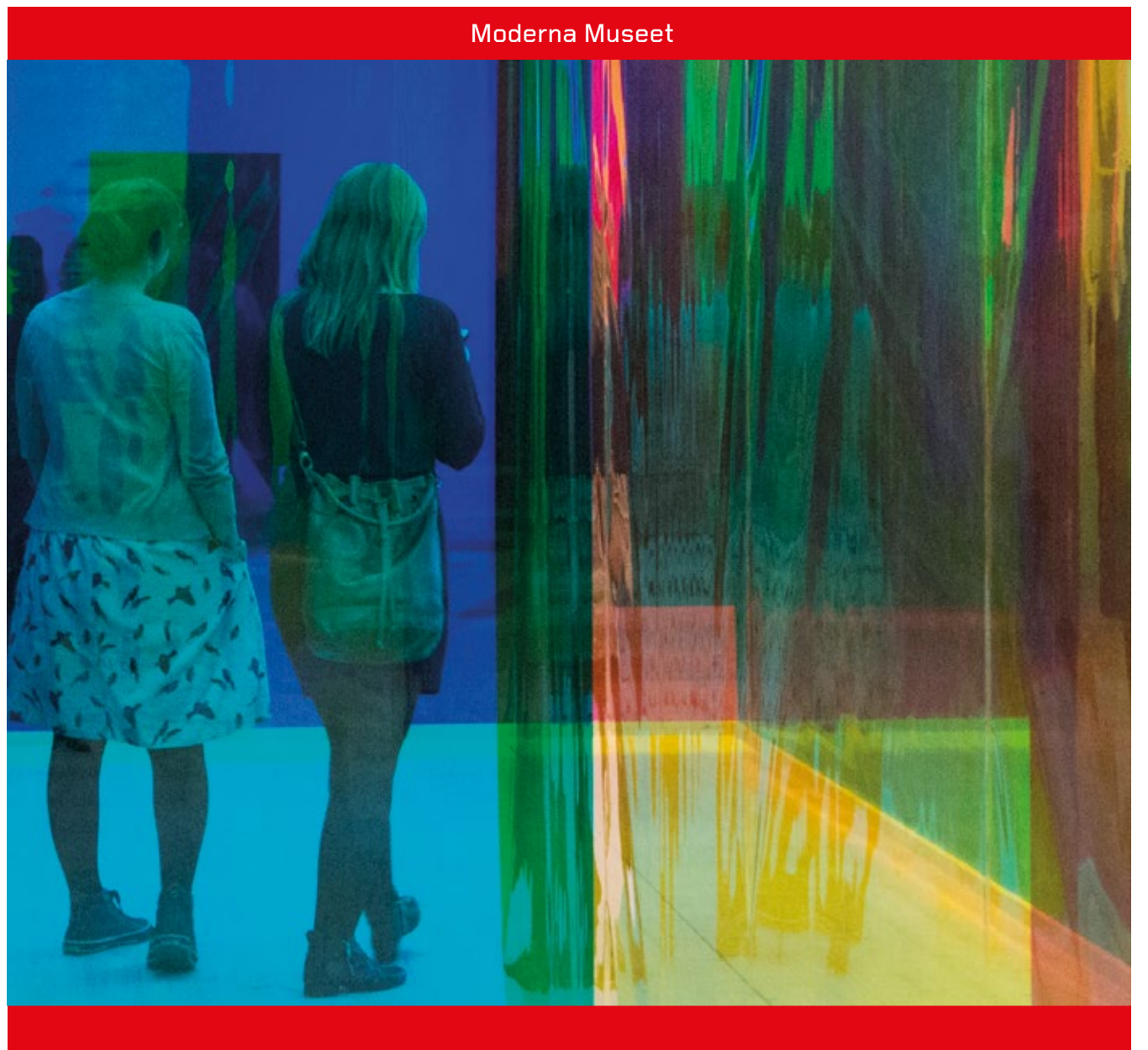

Tisdagsklubben
Efterhäng i baren varje tisdag med mat och dryck för Moderna Museets Vänner. Välkomna!

Restaurangen
Moderna Museet
08 520 236 60
info@momumat.se
momumat.se

MoMuMat

Moderna Museet

Vännernas Vänner

ArkDes
arkdes.se

Nationalmuseum
nationalmuseum.se

Färgfabriken
fargfabriken.se

Gripsholms Slottssamling
kungahuset.se/kungligaslotten/gripsholmsslott

Wanås Konst
wanas.se

Astrup Faernley Museet
afmuseet.no

Nasjonalmuseets museer
nasjonalmuseet.no

Heine Onstad Kunstsenter
hok.no

Foto: Anders Fredriksén

Filmvisning:

Fredag 26 feb kl 18–23
CinemAfrica, *Black President*

CinemAfrica presenterar i samarbete med Moderna Museet långfilmen *Black President* av Mpumelelo Mcata (2015/86 min/Zimbabwe och Sydafrika). Plats: Auditoriet. Se filmen och träffa regissören och producenten.

18.00: Film och samtal med Mpumelelo Mcata (regissör) och Anna Teeman (skådespelare). Moderator: Daniel Lamin Jadama. 20.30: Mingla och chilla till grym afrobeat som Mpumelelo spelar i Moderna Bar.

Konferens:

Fredag 11 mar kl 10–17
Avregleringarnas arkitektur: postmodernism, politik och den byggda miljön i Europa 1975–1995.

I samarbete med Catharina Gabrielsson och Helena Mattsson, KTH Arkitekturskolan, Stockholm. Plats: Biografen.

Konsert:

Söndag 17 april kl 15–17
Friedrich Gauwerky
på violoncell och Steffen Schleiermacher på flygel.

Plats: Auditoriet. Fri entré, begränsat antal platser.

Moderna Museet Malmö

Vernissage Fredrik Roos
Stipendium 2016:

Måndag 28 mars kl 18–19
Stipendieutdelning kl 18.30.

Vernissage *På väg mot en större värld – ur Moderna Museets samling:*

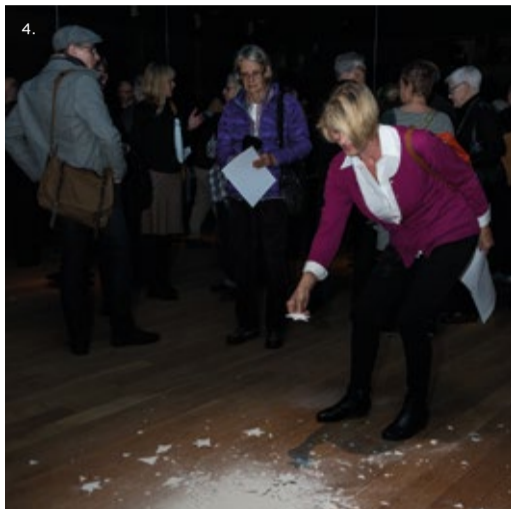
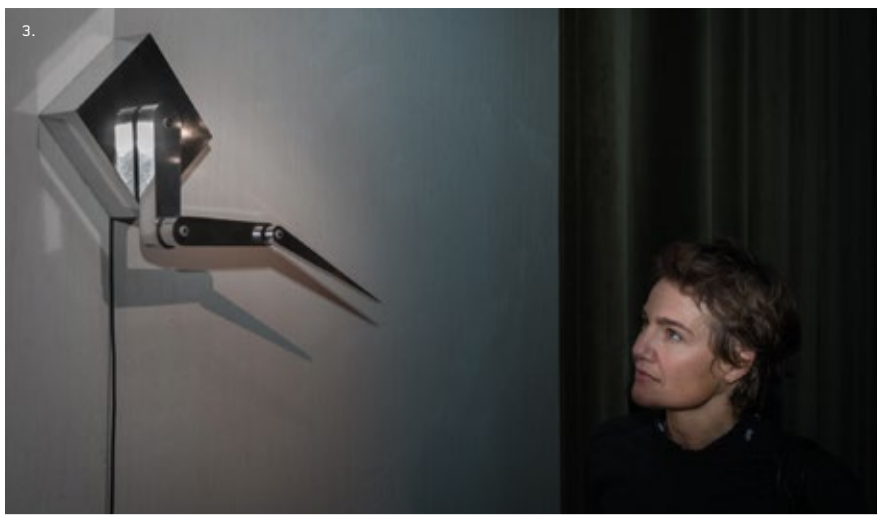
Fredag 18 mars kl 19–21
Exklusiv förhandsvisning
för Moderna Museets Vänner
kl 18–19.

Öppningen av Wanås Konst:
Söndag 15 maj

Moderna Museets Vänner besöker som vanligt öppningen av Wanås Konst. Reservera söndagen den 15 maj. Mer info kommer i nyhetsbrev och på modernamuseet.se/mmv.

För mer information
om övriga program se
modernamuseet.se

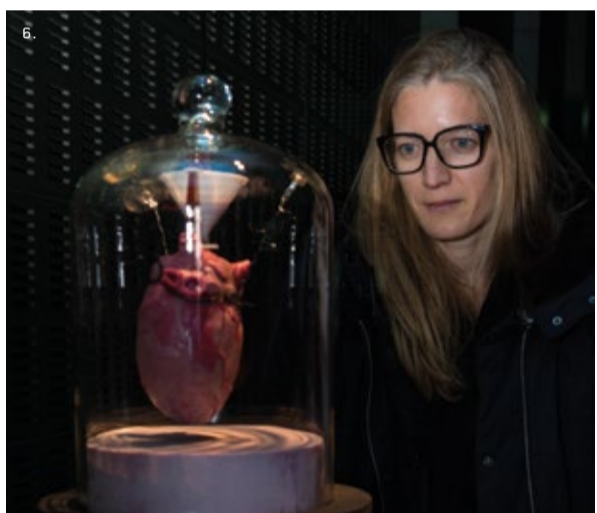

SKULPTURPRISUTDELNING

Christian Partos Moderna Museets Vänner Skulpturpristagare

Stockholm 24 november 2015

1. Skulpturpristagare 2015 Christian Partos & MMVs ordförande Lena Josefsson 2. Mårten Castenfors, chef Liljevalchs konsthall, ingick i juryn för Skulpturpriset 2015 3. Sigrid Sandström, konstnär och ledamot i MMVs styrelse 4. *Stjärnsåg* 5. Mats och Karin Olofgörs 6. Jennie Fahlström 7. Skulpturpristagare 2001 Ebba Matz och Patrick Waters, formgivare av Skulpturprisboken och ledamot i Moderna Museets Vänner styrelse 8. Johan Carlsson & Mats Österberg

Foto: Anders Fredriksén

Denna kupong ger medlemmar i Moderna Museets Vänner

20% rabatt i Butiken

Klipp ut och ta med kupongen.
Gäller 5 februari till 30 mars 2016.

Gäller vid ett köptillfälle i Butiken på Moderna Museet i Stockholm eller Malmö (ej näthandel).
Glöm inte att ta med ditt medlemskort.
Går ej att kombinera med andra rabatter eller rea.

MODERNA MUSEET

WANÅS KONST

ABUSE OF POWER
COMES AS NO SURPRISE

BECKERS KONSTNÄRSSTIPENDIUM
TOMAS LUNDGREN
30/1 – 6/3 2016

FÄRGFABRIKEN

VERNISSAGE
Olafur Eliasson
Verklighetsmaskiner

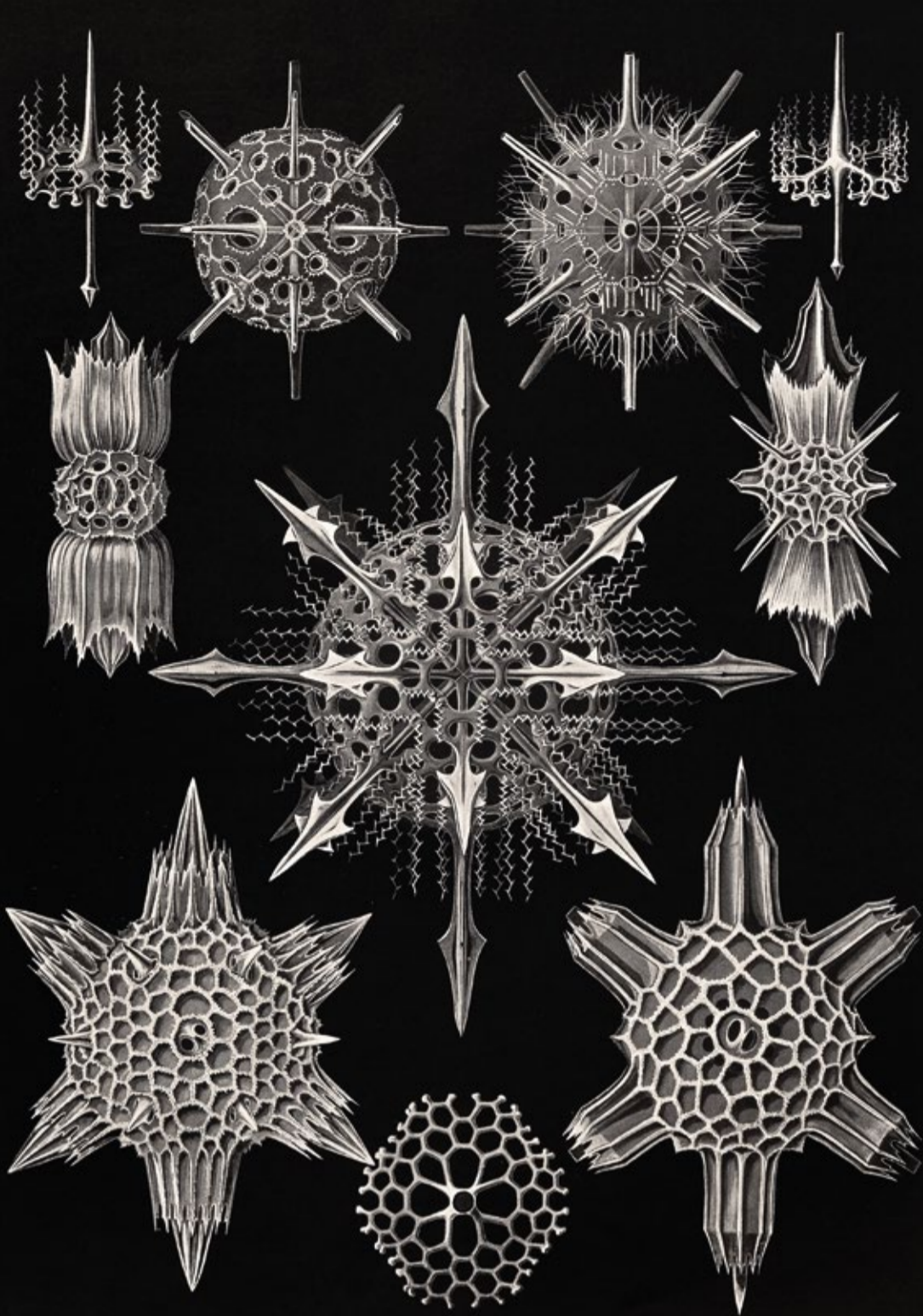
Stockholm 30 september 2015

1. Claire Wikholm, Cecilia Ericsson, Anita Lundqvist 2. Carl Johan De Geer & Anna De Geer 3. Kerstin Brunberg, Robert Weil, Saskia Neuman 4. Filippa Karlsson & Kerstin Skeppstedt Drotz 5. Olafur Eliasson & Lena Josefsson 6. Cecilia Edefalk & Gert Andersson 7. Louise Westerberg & Carl Johan Bonnier 8. Jessika Källeskog & Thomas Lehman 9. Utställningens curator Matilda Olof-Ors 10. Verket *Seu corpo da obra* (Your Body of Work) 11. Olafur Eliasson 12. Verket *Beauty fascinerar* 13. Populär plats för selfies 14. *Model room*

Foto: Anders Fredriksén

Ernst Haeckel, ur *Kunstformen der Natur*, 1904
Foto: Albin Dahlström/Moderna Museet

Moderna Museet Stockholm

Livet självt—om frågan rörande vad det egentligen är; dess materialiteter och dess egenskaper, med tanke på att den västerländska vetenskapens och filosofins försök att besvara frågan visat sig otillräckliga.

Curatorer: Jo Widoff, Daniel Birnbaum, Carsten Höller.

Välkommen till vernissage Torsdagen den 18 februari kl 19–21

Överintendent Daniel Birnbaum och vice museichef Ann-Sofi Noring hälsar välkommen kl 19.30 på entréplanet. Därefter ger utställningens curatorer en introduktion till utställningen. Introduktionen sänds samtidigt på storbild i Auditoriet.

Inbjudan är personlig och gäller för två personer. Vi bjuder på vin och musik. Ta med ditt medlemskort. Entré via Exercisplan. OSA senast den 15 februari till www.modernamuseet.se/livet så att vi får en uppfattning om hur många som kommer. Utställningen pågår på Moderna Museet Stockholm 20 februari–8 maj 2016.

Vännernas timme: Restaurangen håller specialöppet för MMV:s medlemmar före vernissagen och erbjuder en meny till vänskapspris i Restaurangen: huvudrätt, dessert, kaffe och ett glas vin till vänskapspris 185 kr/pers (ord. pris 229 kr). Erbjudandet gäller kl 16–21 för dig och en vän. Entré till Restaurangen kl 18–19 endast via altanen mot sjösidan. Museet är stängt kl 18–19. Antalet platser är begränsat i Restaurangen. Ingen förhandsbokning till Restaurangen.

Välkomna!
Moderna Museets Vänner
modernamuseet.se/mmv

MODERNA MUSEET

THE wineagency

Harun Farocki. Still images from the film *Serious Games III: Immersion*, 2009
© Harun Farocki. Courtesy Angels Barcelona

Moderna Museet Malmö

THE NEW HUMAN – Knock, Knock, Is Anyone Home?

Välkommen på vernissage Fredagen den 26 februari kl 19–21

Exklusiv förhandsvisning för Moderna Museets Vänner kl 18–19. Kl 18.15 hälsar museichef John Peter Nilsson välkommen och utställningens curator Joa Ljungberg, ger en introduktion till utställningen.

Inbjudan är personlig och gäller för två personer. Ta med ditt medlemskort. Utställningen pågår på Moderna Museet Malmö 27 februari–4 september 2016.

Välkomna!
Moderna Museets Vänner
modernamuseet.se/mmv

MODERNA MUSEET